

BALKANSKI I SLOVENSKI ELEMENTI U JUDEO-ŠPANSKOM JEZIKU JUGOSLAVIJE*)

Svestranom proučavanju jidiša, posebno njegove istorije, koje je svojim dugogodišnjim radom toliko obogatio Maks Vajnrajh (Weinreich), veoma mnogo doprinosi i proučavanje jezika Jevreja širom sveta. Judeo-španski (poznat i kao ladino ili džudezmo) zauzima u tom pogledu veoma značajno mesto, s obzirom na činjenicu da njegov jezički razvoj pokazuje mnogo sličnosti sa razvojem jidiša.

Ovaj jezik Jevreja Španije (Sefarda) koji su bili prinuđeni da napuste zemlju za vreme inkvizicije 1492. godine, ima preklasičnu špansku osnovu, a nastavio je svoj razvoj u nekoliko neromanskih zemalja. Judeo-španski se, vremenom, podelio na nekoliko dijalekata i podlegao uticajima ko-teritorijalnih dijalekata, koji su pripadali raznim lingvističkim porodicama.

Dok je jidiš već odavno prestao da bude isključivi predmet proučavanja germanista i njihovog jednostranog posmatranja nemačke komponente jidiša, judeo-španski je do sada izučavan samo u okviru romanske filologije, kao arhaičan dijalekt španskog jezika.¹⁾ Međutim, ovi okviri su suviše skućeni za proučavanje razvoja jednog jezika koje je, slično jidišu, primio elemente mnogih drugih jezika, stvarajući od njih jedan nov i koherentan sistem. Ova činjenica se posebno odnosi na judeo-španski Balkanskog poluostrva, kojim, neprekidno već 450 godina, govore kompaktne zajednice sefardskih Jevreja na teritoriji podložnoj lingvističkim među-uticajima i inovacijama. Sefardi Balkana nisu predstavljali zatvorenu i konzervativnu etničku grupu i delili su sa svojim sugrađanima sve teškoće ekonomskog, političkog i kulturnog života, ostavljajući, s jedne strane,

*) Iz tehničkih razloga nije bilo moguće izvršiti potpunu transkripciju ovog napisa.

¹⁾ Među najznačajnije studije ove vrste spadaju: M. L. Wagner, *Caracteres generales del judeo-español de Oriente* (Madrid 1939) i C. M. Crews, *Recherches sur le judéo — espagnol* (Paris 1935)

svoj trag na njihovoj istoriji i primajući, s druge strane, uticaj njihove kulture i jezika.³⁾

Uticaj balkanskih jezika na judeo-španski iznet je tek u nekim studijama novijeg datuma. No te studije su se samo površinski dotakle problema.

Kalmi Baruh, romanista iz Sarajeva, bavio se u nekoliko napisa istorijom jugoslovenskih Jevreja i njihovog jezika.³⁾ Opisujući balkansku komponentu judeo-španskog, autor se ograničio na popis reči turskog, grčkog i slovenskog porekla. Slovenska lista je prilično mršava: sadrži svega sedam reči, od kojih dve sporne (SLAMA i KUPIAR). Slovenski elemenat judeo-španskog jezika bugarskih Jevreja je predmet jednog kratkog članka M. Altbauera.⁴⁾ I on započinje svoj članak obrisom istorije Sefarda Bugarske i daje rezultate iskaza jednog Judeo-španca koji živi u Izraelu. Prema Altbauerovim zaključcima, judeo-španski ima slovenskih korena reči sa romanskim sufiksima i romanskih korena sa slovenskim sufiksima. Romanski koreni reči sa slovenskim sufiksima bili bi veoma zanimljivi da je autor naveo i potrebne primere. Primeri za reči slovenskog porekla sa romanskim sufiksima nisu pouzdani. Autor smatra da se dobija »utisak lingvističkog šarenila jer je jedan deo rečenice na bugarskom jeziku, a drugi na judeo-španskom dijalektu«. Navedeni primeri (IL TATKO MIO ESTA BOLEN; LA VOJSKA ESTA MUJ SILNA) ukazuju na verovatnoću da tu nije u pitanju judeo-španski jezik domorodaca, već da je anketirano lice zaboravilo maternji jezik svoje stare domovine, te zamenjuje većinu leksičkih elemenata bugarskim rečima, zadržavajući samo gramatičku strukturu judeo-španskog. Ovo je tipičan slučaj mešanja jezika bilingvalnih lica, koja zamenjuju izvesne elemente svog maternjeg jezika rastućim brojem elemenata drugog jezika. Ova pojava se sreće na svakom koraku među jugoslovenskim Sefardima mlađe generacije. Sledeća rečenica potvrdiće prednje: »ZNAŠ LI ŠPANJOLSKI? — KAKO DA NE, EVO: ČITJANDU LAS NOVINAS SI BISTREJA L'UM«. Međutim adaptacija stranih reči u gramatičku celinu jednog jezika ne znači da su one postale sastavni deo tog jezika, jer često i besmislene reči podležu fonološkim i gramatičkim pravilima jezika koji ih prima. Određena semantička vrednost i široka upotreba dokazi su pune integracije pozajmljenica. Judeo-španske reči koje nisu španskog porekla, a koje nemaju tačnog se-

³⁾ Za istoriju jugoslovenskih Sefarda: J. Tadić, *Jevreji u Dubrovniku do polovine 17. stoljeća* (Sarajevo 1937); I. Šlang, *Jevreji u Beogradu* (Beograd 1926); M. Levi, *Sefardi u Bosni* (Sarajevo 1924); S. Pinto, *Položaj bosanskih Jevreja pod turskom vladavinom* (Jevrejski almanah 1954); G. Novak, *Židovi u Splitu* (Split 1920); I. Loeb, *La Situation des Israélites en Turquie, en Serbie et en Roumanie* (Paris 1877).

³⁾ K. Baruh, *El judeo-español de Bosnia*, *Rivista de filologia española*, XVII (1930); idem, *Les Juifs balkaniques et leur language*, *Revue internationale des études balkaniques*, II (1935); idem, *Jevreji na Balkanu i njihov jezik*, *Eseji i članci* (Sarajevo 1952).

⁴⁾ M. Altbauer, *Bulgarismi nel judeo-spagnolo degli ebrei di Bulgaria*, *Ricerche slavistiche*, IV (1955—56).

mantičkog ili stilističkog ekvivalenta španskog porekla, spremno se primaju u jezik. Postupak sa ovim pozajmljenicama u judeo-španskom, njihovo semantičko polje i promene koje su te pozajmljenice unele u osnovni španski dijalekt, su problemi koji zaslužuju punu pažnju. Ova studija je samo prvi korak u tom pravcu.

Glavni sefardski centri Jugoslavije — Sarajevo, Beograd, Skoplje i Bitolj — mogu se, čak i posle ratnih uništavanja, smatrati kao četiri svojstvena judeo-španska dijalekta. Tako je u Bitolju zabeležena fonetska promena $A > E, G > \gamma$, koja se ne pojavljuje u ostalim dijalektima, dok je Sarajevo sačuvalo prvobitno F (FAŽER, FIŽU; lat. FACERE, FILIUS; mod. šp. HACER, HIJO), koje se izgubilo u ostalim dijalektima.⁵⁾ Jugoslovenski dijalekti judeo-španskog razlikuju među sobom i po broju i tipu pozajmljenica iz slovenskih i drugih balkanskih jezika (u prvom redu turski i grčki). Judeo-španski Makedonije, koji je vekovima bio usko povezan sa judeo-španskim Soluna, pokazuje manji broj slovenskih pozajmljenica nego judeo-španski Bosne i Srbije, a judeo-španskom Beograda nedostaju neke reči turskog porekla, koje se upotrebljavaju u Sarajevu. Međutim, u svim dijalektima ima, kako balkanskih tako i slovenskih elemenata, a svima su zajedničke hebrejske pozajmljenice. Kako su ovi strani elementi primljeni i adaptirani u ovaj u osnovi španski dijalekt, najbolje pokazuju hebrejske pozajmljenice.

Reči hebrejskog porekla u judeo-španskom izražavaju svojstvene jevrejske pojmove, praznike, običaje, institucije. Na primer: KAŠER, MAZÁL, XAZVEŠALÓM, HALÍLA, PURÍM, PÉSAX, ŠEVUÓT, ŠABÁT, MINJÁN, XÉDER, TALMÍD; ICXÁK, XAÍM, MOŠÉ, BARÚX, ESTÉR, RAHÉL. Neke hebrejske reči podlegle su formalnim i semantičkim promenama. Imenice muškog rođa, po pravilu, zadržavaju klasični množinski nastavak —IM (LIMUDÍM, MAZALÍM), ali se eliminiše skup hebrejskih suglasnika interpolacijom samoglasnika E (MELAMEDÍM, ŠUMERÍM, kao i KAŠERÚT, ZEMÁN, BÉRAXA). Muklo H se obično gubi (ACLAHÁ, AFTAHA, GINÁM/Bgd.

⁵⁾ Informacijama o judeo-španskom Skoplja i Bitolja zadužila me je Zmila Kolonomos, nastavnik Univerziteta u Skoplju, čija doktorska disertacija analizira njeno maternje narečje Bitolja. U Beogradu sam najvažnije podatke dobio od Rubena Rubenovića (Savez jevrejskih opština Jugoslavije) i Arona Alkalaja. Neophodne informacije o Sarajevu dobio sam, između ostalih, i od prof. Davida Levija, prof. Samuela Kamhija, dr Hajma Kamhija, rabina Menahema Romana. Želim svima njima i ovim putem da izrazim svoju zahvalnost. Od velike pomoći su mi bili i rukopisi Laure Pap (Bohera), koje sam mogao da konsultujem zahvaljujući ljubaznosti Dizdara Hamida, direktora Arhiva grada Sarajeva i Luci Petrović, sekretara Saveza jevrejskih opština Jugoslavije.

U ovoj studiji upotrebljene su sledeće skraćenice: jšp.=judeo-španski; sh.=srpskohrvatski; hebr.=hebrejski; tur.=turski; lat.=latinski; šp.=španski; gr.=grčki; Bgd.=Beograd; Sar.=Sarajevo; Bit.=Bitolj; Sk.=Skoplje. Transkripcija je fonetska.

GEJNAM, JEUDÁ) ili je, u nekim retkim slučajevima, zamenjeno frikativnim X (XÁDRAS, XADRÁNU).⁶⁾ Hebrejski koreni često uzimaju španske sufikse, na primer MAZALÓZU »srećan« od MAZÁL, MALMAZALÓZU »nesrećan« (od MALMAZÁL — spoj šp. i hebr. koji podseća na jidiš ŠLEJMAJZL), XENÓZU »šarmantan« od XEN »šarm«, SEXELÚDU »pаметan« od SÉHEL, XEŽBONÍKU — diminutiv od XEŠBÓN »račun«, DIBURÍKU »pričanje« od DIBÚR »razgovor«. Ženski rod imenice BALABÁJ »domaćin« (od hebr. BAL-HABAJIT) je BALABÁJA, po uzoru na španski FÍZU »sin«, FÍZA »kći«.

Neke hebrejske reči stekle su posebno značenje u judeo-španskom; na primer LIMÚD »pogrebna služba«, BUEN MUED »dobar praznik« (od hebr. MOAD); MALDÁR — Bgd. MILDÁR »verska osnovna škola« ili (kao glagol) »čitati« (modifikacija hebr. LOMED ili derivativ grčkog MELETEIN).

Smatra se da je znatan broj judeo-španskih pozajmljenica turskog porekla. Međutim, za ove pozajmljenice bolje odgovara termin »balkanski elementi« jer: a. Turci su doneli na Balkan ne samo reči turskog porekla već i mnogo arapskih, persijskih i grčkih elemenata; b. nemoguće je utvrditi da li su izvesni termini ušli u judeo-španski neposredno iz turskog ili posredstvom turskog jezika, jer takvi termini postoje i u drugim balkanskim jezicima i na teritorijama koje su bile izvan turske dominacije (na primer: jšp. KUTI, sh. KUTIJA je bliže gr. KOUTI nego tur. KUTÚ; ili jšp. KAT »sprat«, MERAK, sh. KAT, MERAK, koji su turskog porekla, ali se upotrebljavaju i u zapadnim srpskohrvatskim narečjima; ili jšp. SÓBA, sh. SÖBA koja postoji i u turskom i u mađarskom i možda je slovenskog porekla). I najzad, najvažnija činjenica: jugoslovenski Sefárdi su bili prvi koji su uspostavili kulturni i jezički kontakt sa autohtonim slovenskim stanovništvom, koje je kroz vekove turske vladavine prilagodilo svom jeziku tursku naučnu, administrativnu, vojnu, trgovačku i profesionalnu terminologiju. Visoko razvijena civilizacija turske vladajuće klase ostavila je dubokog traga na leksički fond svih balkanskih jezika, posebno na srpskohrvatski, koji je bio u stalnom dodiru sa judeo-španskim.⁷⁾ Čak i ako bi se prihvatila pretpostavka da je judeo-španski, koji je u jezičkom pogledu bliži srpskohrvatskom nego turskom, dao nove oblike turskim pozajmljenicama po

⁶⁾ Krajnje naglašeno —E ili —O daje u jugoslovenskom jšp., kao i u drugim istočnim dijalektima, —I, —U. U internoj poziciji redukcija nije uvek sprovedena.

⁷⁾ Obim turskog uticaja na srpskohrvatski jasno je evidentiran u delu A. Škalića, Turcizmi u narodnom govoru i narodnoj književnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1957. Srpskohrvatski oblici navedeni u ovoj studiji većim delom potiču iz Škalićevog rečnika. Vredno je pomenuti još i sledeće radove koji se odnose na turski uticaj u srpskohrvatskom: P. Skok, Prilozi proučavanju turcizama u srpskohrvatskom jeziku, Slavia, XV, 1937/38; H. Krešelj-ković, Sarajevska čaršija, Sarajevo 1957.

uzoru na srpskohrvatski, a ne pod uticajem srpskohrvatskog, izvesni oblici judeo-španskih turcizama ukazuju na srpskohrvatski kao neposredan izvor. Tako u judeo-španskom nalazimo oblike ĆIRÁ »plati-ti«, ĆILIM, ĆUMUR/ĆIMÜR, koji imaju svoje ekvivalente u srpskohrvatskom ĆIRIJA/KIRIJA, ĆILIM, ĆUMUR, a ne u turskim KIRA, KILIM, KÖMÜR. Dok u judeo-španskom Sarajeva nalazimo foneme K, Ć (od KJ, TJ i DJ), koji su bliski sh. Ć i DŽ; palatalni refleks velara ispred prednjeg samoglasnika otkriva tipični srpskohrvatski postupak sa velarima u turskim pozajmljenicama, a svakako ne judeo-španski razvoj (izgovor KIRÁ, KILIM, KIMÜR može se naći i u judeo-španskom.)⁴⁾ Judeo-španske reči NARÁNDŽA, sh. NÁRÁNDŽA, tur. NARENC/NARINZ, BAŠĆOVÁN/BAŠTOVÁN (Bgd.) sh. BAŠTOVÁN, tur. BAHĆIVAN; TAMÁN, sh. TAMAN, tur. TAMAM; AFERÍM, sh. AFÉRIM, tur. AFERIN upućuju više na srpskohrvatski izgovor nego na neposredni turski uticaj.

Judeo-španske pozajmljenice dele i morfološke karakteristike srpskohrvatskog, što ih jasno odvajaju od turskih prototipa. Tako pokazuju distinkciju muškog i ženskog roda za živa bića u kojih je derivativni sufiks često neposredno zasnovan na srpskohrvatskom. Tako, na primer: EL MUŠTERÍ, LA MUŠTURÍJA (pored LA MUŠTERÍ), sh. MUŠTERIJA, tur. MÜŞTERI; EL BEĆAR, LA BEĆARA, sh. BEĆAR, tur. BEĆAR; pokazuju pluralis tantum u oblicima koji su pluralis tantum i u srpskohrvatskom, na primer: ŠALVÁRIS, sh. ŠALVARE, tur. ŞALVAR. Oba jezika pokazuju i uporedna semantička pomeranja; na primer PÍTA »hleb koji se mesi za subotu«, PITÍKA/Bit. PITŪLICA »testo punjeno mesom«, sh. PITA »testo« (generički), PITŪLICA »vrsta punjenog testa«, tur. PIDE/PITEJ, gr. PETTA; GUBERTLÍ (Sar.), sh. (Bosna) ĆURBET »pokvarenjak«, dok u turskom ista reč ima značenje »lutalica, ciganin«.

Balkanski elementi judeo-španskog pokrivaju iste semantičke sfere kao i balkanski elementi srpskohrvatskog i, kao i u samom srpskohrvatskom, brojniji su u Bosni nego u Srbiji. Odnose se na plodove i alat, trgovinu, građevinarstvo, javna mesta, novčane jedinice, profesije, hranu i piće, uključivši uzvikove. Primeri iz ovih oblasti su: FILŽÁN (sh. FILDŽAN/FINDŽAN), ĆILIM (sh. ĆILIM/KILIM), MINDER (sh. MINDER), IBRÍK (sh. IBRIK), TEPŠÍ (sh. TĆPSIJA),

⁴⁾ Primeri za Ć i Ć u sar. jšp. su ĆIKŪ, DAVIKŪ, KŪ (alegro forma od TIJU »čika«); ĆO »bog« od DIJOS, AĆOS »zbogom«, ŽIGŌ »jevrejski«. U Beogradu se može čuti i Ć ili Ć, dok se Ć u tom gradu izgovara kao DŽ, na primer DŽIDZO, BUENDZO. Fonemski sistem judeo-španskog Jugoslavije pruža još ogromne mogućnosti proučavanja.

ZAR (sh. ZĀR), SAT sh. SAT/SĀHAT), FES ž. (sh. FĒS m.), TUTUN (makedonski TŪTUN); PARÁ (sh. PĀRA), ČARŠÍ (sh. ČARŠIJA), ČUPRÍ/Bgd. ČUPRI (sh. ČUPRIJA), KAT (sh. KĀT), TAVAN (sh. TĀVAN), PUDRUM (sh. PODRUM, gr. DROMOS), TEMĚL (sh. TEMELJ, gr. THEMELION), MALĚ/Sar. MAXALĚ (sh. MALA/MAHALA); ZANÁT (sh. ZANAT, tur. SANAT), BOJAŽÍ (sh. BOJADŽIJA), TENEČÍŽÍ, (sh. TENEČEDŽIJA), JORGANZÍ, (sh. JORGANDŽIJA), KIJUNDŽÍ (sh. KUJUNDŽIJA, tur. KUJUMCU), KUNDURZÍ (sh. KUNDURDŽIJA), TERZÍ (sh. TERZIJA) XAMÁL/Bgd. AMÁL (sh. HAMAL/AMAL); RAKÍ (sh. RAKIJA), KAJSÍ (sh. KAJSIJA), BURĚK, (sh. BUREK tur. BÖREK); AJGI/XAJDI (sh. AJDE/HAJDE), NÁTI (sh. NATI, NATE); ÁMA (sh. AMA), MERAKLÍ (sh. MERAKLIJSKI). U judeo-španskom sve ove imenice imaju i rod i broj; rod se određuje na osnovu fonemskog oblika korena: koreni koji se završavaju na —I ili suglasnik muškog su roda (izuzev FES koji je ženskog roda), a koreni koji se završavaju na —A su ženskog roda; koreni sa —E na kraju su bilo muškog, bilo ženskog roda (na primer EL KAVĚ »kafa«, EL ČOŠĚ »ugao« i LA MANĚ/ Sar. MAXANĚ »mana«, LA MALĚ/ Sar. MAXALĚ »mahala«). Pojedini turski sufiksi postali su produktivni u judeo-španskom kao i u srpskohrvatskom; na primer DIBURŽÍ ili DIBŪRŽIJA »govornik« je hebrejskog porekla i korespondira sh. GOVORDŽIJA, koji ima slovenski koren; GAVAŽI »hvalisavac« (od hebr. korena GÁVA »ponos«). Judeo-španski oblici pokazuju jednu važnu razliku u poređenju sa svojim srpskohrvatskim ekvivalentima: većinom zadržavaju turski naglasak na kraju reči. To se, uostalom, i slaže sa pravilima naglašavanja u judeo-španskom (posebno kod korena koji se završavaju suglasnikom), kao i sa srpskohrvatskim dijalektima (uključivši izvesne pokrajine Bosne) koji nisu podlegli regresivnom pomeranju prvobitnih slovenskih akcenata. Neke judeo-španske reči, međutim, pokazuju pomeranje ili oscilaciju naglasaka, možda pod uticajem srpskohrvatskog; na primer ÁMA, DIBŪRŽIJA, MERAKLIJA, pored MERAKLÍ.

Tendencija smanjenja broja turskih pozajmljenica u srpskohrvatskom imala je uticaja i na judeo-španski. Neki balkanizmi su u poslednje vreme zamenjeni terminima slovenskog ili germanskog porekla (koji su ušli i u srpskohrvatski) ili su i dalje ostali u upotrebi u judeo-španskom, ali sa novom semantičkom ili stilističkom vrednošću. Tu spadaju termini za zanimanja kao MOLER (sh. MÖLER, nem. MAHLER) koji potiskuju BOJAŽÍ; LIMAR (sh. LIMAR) se upotrebljava mesto TENEČÍŽÍ; ŠNAJDER (nem. SCHNEIDER) umesto TERZÍ; ŠUSTĚR (nem. SCHUSTER) umesto KUNDURŽI. Reč ŠUXÍŠ (nem. SCHUHE) eliminisala je stariji termin KUNDŪRIS (sh. KŪNDURE).

Broj etimološki slovenskih pozajmljenica je ograničen u judeo-španskom. Ali stroga genetska distinkcija između slovenskih, balkanskih i drugih elemenata ne može da se odredi, s obzirom na činjenicu da slovenski jezici, posebno srpskohrvatski, sadrže mnogo poslovenjenih reči, koje u stvari nisu slovenskog porekla. Neosporno je da je put pozajmljivanja za mnoge judeo-španske reči vodio preko srpskohrvatskog; na primer: KRUMPIR/KUMPIR (sh. KRUMPIR) KUMPIR, nem. GRUNDBIRNE); ŠKOLA (sh. ŠKOLA, nem. SCHULE); ŠOLA (sh. ŠOLJA, nem. SCHALE); BINA (sh. BINA, nem. BÜHNE); BRISKU (sh. BRESKVA).

Judeo-španski poseduje i izvestan broj leksema koji su genetski slovenski (ali etimološki se ne svode svi na slovenske izvore). U tu grupu mogu se ubrojiti: ČAJ, KOBILA, GUSKA, LUČA, PIVA, GOSPÓJA. Moguće je da gore pomenuta imenica BRISKA vodi direktno poreklo od ikavskog narečja. Srpskohrvatski daje, takođe, uzore za semantičku diferencijaciju, kao na primer u pozajmljenicama GRÁXA »grah«, GRAXITA »grašak« (sa španskim sufiksom); VIŠNJA/Bit. VIŠNE na suprot originalnom španskom SERÉZA »trešnja«; jšp. RÁKA »žaba« je spoj sh. RAK i šp. RANA »žaba«.

Judeo-španski naziv za čoveka koji nije Jevrejin je BLAX (ili GOJ) što korespondira sa sh. VLAH, termin koji muslimani upotrebljavaju za oznaku hrišćana; jšp. NEMCU, NEMCA zasnivaju se na sh. NEMAC/NEMICA, dok prvobitno TUDÉSCU ima isto značenje kao EŠKENAZI (Jevrejin nemačkog porekla).

Naglašavanje slovenskih pozajmljenica u judeo-španskom razlikuje se od modernog standardnog srpskohrvatskog naglasaka i ne može se povezati sa starijim srpskohrvatskim naglascima, jer judeo-španski ima svoja opšta pravila u pogledu rasporeda akcenata kod pozajmljenica slovenskog porekla: višesložne reči sa samoglasnikom na kraju naglašene su na pretposlednjem slogu, a reči koje se završavaju suglasnikom na poslednjem slogu. Tako MALINA, za koju bi se moglo reći da odražava stari srpskohrvatski položaj naglasaka (sh. MĀLINA) ne razlikuje se po akcentu od reči JAGÓDA koja je u slovenskim jezicima imala naglasak na početku reči; slično tome TEMÉL, koji je imao prvobitni naglasak na kraju (sh. TĒMELJ) pokazuje identični razvoj naglasaka kao i UČITÉL, gde je prvobitni naglasak bio na sredini reči (sh. UČITELJ). Isti razvoj može se posmatrati i u judeo-španskim nazivima jugoslovenskih gradova; na primer: VIŠEGRÁD, TRAVNÍK (sh. TRĀVNIK), MOSTÁR, BIXÁĆ; JÁJCA, VISÓKA, BUGÓJNA, GRAČANICA (sh. GRAČANICE ili GRAČANICE), ZENICA, (sh. ZĒNICA), ROGATICA (sh. ROGĀTICA), KUMAŃOVA, ZVĚRONA (sh. ZVORNÍK). Primećuje se da srpskohrvatski toponimi srednjeg roda i množine primaju u judeo-španskom ženski rod, na primer VISÓKA, JÁJCA; XLĚVNA (sh. LIVNO) zadržava prvobitno početno X i E umesto dijalektskog I (kao refleksi originalnog Ě).

Slovenski sufiksi ušli su u judeo-španski u ograničenom broju; pojavljuju se u nekim terminima koji označavaju srodstvo i kod ličnih imena španskog i hebrejskog porekla. MAMA i TATA (pored MANA »majka« i BĀBU »otac«) uzimaju slovenski sufiks -ICA: MAMICA, TÁTICA. Lična imena pokazuju dublju penetraciju slovenskih derivativnih sufiksa. Većina sufiksa su španskog porekla (-ON, -IKU, -IKA, -ĪKU, -AČI/ČI, -INA, -ETU/ETA), ali izvestan broj uzet je i iz srpskohrvatskog. Razlike između srpskohrvatskih narečja na jugozapadu i istoku Jugoslavije u stvaranju hipokoristika, odražavaju se i na judeo-španska imena: u istočnim područjima dodaje se sufiks -A, a u jugozapadnim -O (koje se u jšp. pojavljuje kao -U usled redukcije samoglasnika); na primer: MŌŠA/MŌŠU (od MOŠĒ), ĪSA/ĪSU (od ICXAK), DĀCA/DĀCU (od DAVID), MAJA/MAJU (od MEĪR), JĒŠA/JĒŠU (od JEŠUĀ). Pored nenaglašanih krajnjih slogova u Bitolju postoje i naglašeni poslednji slogovi, kao na primer: JAKŌ ili JĀKU, SUNXŌ ili SŪNXU (od SIMXĀ); SANTŌ ili SĀNTU (od ŠEMTŌV). Sufiksi slovenskog porekla koji se dodaju judeo-španskim imenima su: -KA/-KO, -ICA, -ŠA, -ULU/-ULA; ovaj poslednji sufiks je romanskog porekla, ali se raširio u raznim balkanskim dijalektima, na primer: RĪFKA — RĪKA, RĪKICA, RĪFKŪLA (ili RUFKŪLA); RĒJNA — RĒJA, RĒJICA; BOXORĀ — BŪKA, BŪKICA; ESTĒR — ESTĒRKA; BINJAMĪN — BĪNJA/Bit. BĪNJU, BĒNU, BĒNKO; JAKŌV — JĀKU, JĀŠA; JŪSEF (ili JOSĒF) — JŪSU, JOŠKA; MIRKĀDA — MIRKŪŠA. Kod ličnih imena slovenski uticaj ide mnogo dalje i dovodi do supstitucije hebrejskih i španskih imena imenima slovenskog ili kao zapadnoevropskog porekla, kao na primer: BOJĀNA zamenjuje BUĒNA, LŪČA ili LŪCI umesto MAZĀLTA (od MAZALTŌV) pošto je izvršen prelaz preko MAZALŪČA. Sa izumiranjem judeo-španskog jezika među mlađom generacijom Sefarda, tipično sefardska imena postaju sve ređa.

Judeo-španski jezik Jugoslavije apsorbovao je i integrisao u svoj sistem elemente hebrejskog, turskog i srpskohrvatskog, koji se genetski i strukturalno među sobom razlikuju. Od jednog originalnog španskog dijalekta razvio se u tipično fuzijski jezik, tipičan i kao jezik Jevreja i jezik Balkana.

(Prevod: dr M. Flajšer-Dimić)